

Jakość statusu społecznego klasy średniej. Analiza pamiętników bezrobotnych 2016/2017 i pamiętników okresu pandemii Covid-19 2020/2021

Punktem wyjścia pracy jest relacja pomiędzy obiektywnym wzrostem poziomu dobrobytu, a rosnącą ilością potrzeb i aspiracji, składających się na wzorzec średnioklasowej wizji życia. Wiąże się to z przemianami zachodzącymi w obszarze wartości, napędzanych procesami późnej nowoczesności, gdzie obok znaczenia pozycji materialnej, istotne jest realizowanie aspiracji kształtowanych przez orientację pozamaterialną. Badanie koncentruje się na ukazaniu zróżnicowania statusów społecznych osób aspirujących do klasy średniej. Zdobycie i utrzymanie statusu średnioklasowego wiąże się z przyjęciem określonej strategii działania, które obejmuje uznane wartości i wyznaczane przez nie cele kulturowe oraz instytucjonalne środki. Efektem jest status społeczny, interpretowany ze względu na osiągniętą pozycję ekonomiczną i możliwość spełnienia aspiracji oraz potrzeb. Podstawę empiryczną stanowią pamiętniki bezrobotnych (2017) oraz pamiętniki pisane w czasie pandemii Covid-19 (2020-2021). Pamiętniki uwypuklają dotychczas znane problemy z funkcjonowaniem jednostki w społeczeństwie późnej nowoczesności: stanowią egzemplifikację dynamicznej i niepewnej sytuacji na rynku pracy, wskazują na trudności z realizacją potrzeb egzystencjalnych (zdrowotnych, mieszkaniowych, odpoczynku), potrzeb prokreacji, wynikających ze znacznego rozszerzenia zakresu pełnionych ról rodzicielskich i opiekuńczych o obszary edukacji i nauki potomstwa, obejmują zagadnienie relacji z państwem. Ze względu na strukturę cech społeczno-demograficznych pamiętnikarzy, zgromadzony materiał badawczy daje wgląd w doświadczenia osób posiadających wyższe wykształcenie, zajmujących specjalistyczne stanowiska i wykonujących złożone zadania zawodowe. Zaletą jest zróżnicowanie ze względu na wiek oraz kategorię miejsca zamieszkania. Ograniczeniem badanego zbioru może być natomiast struktura płci – rekonstruowana perspektywa ma w znacznym stopniu charakter sfeminizowany. Ze względu na jakość materiału badawczego, procesem analitycznym zostało objętych łącznie 201 pamiętników (72 pamiętniki bezrobotnych, 77 pamiętników z pierwszej fali pandemii Covid-19, 52 pamiętniki z drugiej fali). Pamiętniki analizowano metodą przypadków, dążąc w trakcie procesu badawczego do ich redukcji – porządkowania, wyjaśnienia i pogrupowania. Pozwoliło to wyodrębnić typy statusu społecznego, które wykraczają poza podział: „nowa klasa średnia” vs. „stara klasa średnia”. Należą do nich: „ludzie sukcesu”, „maksymaliści pod presją”, „strażnicy dawnych zasad”, „przeciętni, płynący z prądem”, „poszukujący indywidualności”, „zmarginalizowani”. Poszczególne typy są zróżnicowane ze względu na dominującą orientację aksjologiczną oraz możliwości realizacji

aspiracji, zarówno ekonomiczne, jak i związane z dostępem do ofert i wsparcia. Typy nie są trwałymi kategoriami opisującymi jednostkę przez całe życie. Zasadne jest zrozumienie ich jako dominujących sposobów funkcjonowania, które są adekwatne w danej sytuacji. Prawdopodobnym jest, że jednostka w toku swojego życia będzie mogła zostać opisana za pomocą różnych typów. Typologia uwzględnia również zatem kierunki przebiegu strategii adaptacyjnych wraz z możliwymi zagrożeniami, ryzykami z tym związanymi. W tym kontekście może zyskać wymiar aplikacyjny, np. zostać wykorzystana do projektowania i komunikacji usług społecznych.

Słowa kluczowe: aspiracje, potrzeby, strategie adaptacyjne, klasa średnia, status społeczny, późna nowoczesność, zmiana społeczna, jakość życia

Ponieważ Joanna